

DE CAMÍ CAP AL POSTCAPITALISME

WIM DIERCKXSENS

Al Fòrum de Davos del gener del 2001 es va debatre sobre la recessió de l'economia dels Estats Units. La gran pregunta a Davos no va ser si hi hauria o no una caiguda de l'economia mundial i de les borses sobrevalorades. La pregunta va ser si la caiguda seria brusca o si seria possible un aterratge suau. "The Economist" va publicar el 27 de gener de 2001 un extens article sobre la crisi mundial amb aquest titular: "The party is over" (la festa s'ha acabat). És la festa neoliberal, la que s'acaba. Els economistes del món han estat cridats a buscar noves fórmules per salvar la racionalitat capitalista.

Davant de la crisi cada vegada més evident del neoliberalisme, s'aixequen veus que parlen de la necessitat de trobar alternatives. A mesura que la crisi del neoliberalisme s'aprofundeix, s'esgota el pensament únic. Això està permetent que s'ampliï ràpidament la plataforma social que demana una alternativa. És el cas del Fòrum Social Mundial de Porto Alegre. Com més s'aprofundeixi la crisi, més radical serà l'alternativa que es proposi. Reneix així la utopia i es fa viable començar a pensar en un postcapitalisme.

Les alternatives proposades fins ara pels poderosos no han anat més enllà d'algunes mesures de curt termini que procuren remeiar els efectes nocius més immediats del neoliberalisme, però que no el qüestionen. La proposta d'una nova arquitectura financera, feta a Davos el 1999, no consistia en gaire més que la demanda d'una creixent transparència en la informació dels mercats financers. El caràcter de curt termini de propostes com aquesta revelava que la crisi neoliberal encara no havia tocat fons.

En la mesura que l'economia continuï sent de tall neoliberal i no respongui a aquests canvis de mitjà termini la lògica neoliberal s'anirà radicalitzant, perfilant-se un desenllaç que podria estimular tendències feixistes. Les tendències neofeixistes es veuen fomentades avui per la lluita entre grans capitals en un món neoliberal on ja no hi ha espai per a la totalitat del capital transnacional. El neoliberalisme és un model d'acumulació on l'acaparament dels mercats ja existents per mitjà de fusions, adquisicions, patents,

etc., predomina sobre la creació de nova riquesa. El resultat directe d'aquest acaparament és la concentració de la riquesa en cada vegada menys mans. En aquest model, les transnacionals són les qui guanyen, a costa dels capitals nacionals de menor mida. Les accions dels gegants del capital es disparen a diari, però sense produir un creixement real de l'economia global, encoratjant l'economia especulativa, l'«economia de casino».

L'aprofundiment de la política neoliberal depèn de la desregulació progressiva dels mercats. Aquesta desregulació ha anat endavant a costa de la sobirania nacional dels països. En un primer moment, van ser principalment tots els països del Sud els que van sofrir aquest atac a la seva sobirania. Després es va donar l'atac de l'Oest contra l'Est: la crisi asiàtica de 1997 va ser producte de jocs especulatius i atacs premeditats a les monedes asiàtiques. A partir de 1998, l'aprofundiment de la desregulació econòmica requeria una pèrdua de sobirania als propis països industrialitzats. Va ser llavors que va començar a manifestar-se la lluita entre els grans capitals per no ser exclosos del joc. L'abril del 98, quan els ministres de finances dels 28 països industrialitzats van decidir no aprovar l'AMI (Acord Mundial d'Inversions), es va produir un enfrontament d'interessos entre els grans capitals dels EUA i els d'Europa. En no aconseguir-se la firma, Estats Units van veure molt afectats els seus interessos i van respondre amb un atac polític al concepte de sobirania nacional: la intromissió dels Estats Units a la Guerra de Kosovo, passant de manera conscient per sobre del Consell de Seguretat de l'ONU. Una intervenció deliberada en els assumptes interns d'un país sobirà d'Europa, va ser-ne la resposta.

Les actuals contradiccions interburgeses revelen l'esgotament del neoliberalisme. A mesura que les pugnes internes del capital transnacional s'accentuen, s'obren espais per lluitar per una alternativa. A finals del 1999, a Seattle, durant la reunió de l'Organització Mundial de Comerç, es va manifestar per primera vegada la protesta ciutadana a nivell internacional i el clamor per una alternativa. Aquesta protesta va contribuir al

clima que va fer fracassar la reunió de l'OMC. La veritable raó del fracàs fou la contraposició dels interessos del gran capital de les nacions industrialitzades. Aquestes contradiccions creixen i permeten entreveure la possibilitat de lluitar per una alternativa.

Els atacs del gran capital a la sobirania nacional seran dràstics. En el futur podem esperar nous atacs. Una projecció apareix ja en el Pla Colòmbia. El que es busca és el fraccionament dels països llatinoamericans en múltiples estats petits. Un desmantellament per la força dels Estats-Nació permetria un accés directe del gran capital als recursos naturals, al control total del negoci lucratiu del narcotràfic a les seves mateixes arrels, i alliberaria grans fluxos de capital. Com a resposta als atacs a la sobirania nacional sorgiran noves tendències nacionalistes, regionalistes i proteccionistes. El ressorgiment del proteccionisme contra els capitals estrangers significaria una desintegració del mercat mundial i un cop de mort al capital transnacional.

A l'entorn del «salvi's qui pugui» els capitals transnacionals descobriran que ni tan sols per a ells hi haurà un lloc lucratiu en aquest món. La consciència, avui creixent, que únicament creant un món on tots i totes capiguem podrem salvar-nos tots i totes, arribarà també a les transnacionals. Seran les últimes a entendre-ho, però també els arribarà aquesta consciència.

A mesura que es tanquen espais a l'entorn del «salvi's qui pugui», creix la consciència ciutadana. És a partir d'aquesta consciència que guanya espais el moviment social que busca una alternativa postcapitalista. En aquest moment, aquesta alternativa és la més difícil de percebre, perquè avui impera totalment, i cada vegada més, el «salvi's qui pugui». Tanmateix, la transició del neoliberalisme al postcapitalisme es pot reivindicar ja des d'ara com una utopia viable.

El postcapitalisme es basa en una racionalitat portada endavant per la ciutadania, i en funció de la ciutadania, amb formes democràtiques i participatives. Es tracta de crear una economia orientada pel Bé Comú que no suprimeixi ni l'interès privat ni el mercat. En tractar de salvar la lògica d'acumulació a nivell mundial amb un enfocament neokeynesià, el capitalisme desembocarà també, encara que de manera no intencionada, en una racionalitat postcapitalista.

Què podem fer, ja des d'ara, per canviar el curs de la història? Podem somiar de reivindicar un món amb una racionalitat econòmica que estigui en funció de la

ciutadania. En aquest moment de la història es perfila ja amb alguna claredat una demanda cada vegada més àmplia d'una alternativa. Qualsevol que fos, implicaria un canvi cap a una reregulació econòmica. Aquesta reregulació significaria un moviment al pèndol de la història: des del lliure joc del mercat sense intervenció ciutadana cap a una creixent participació ciutadana. És en aquest moviment, en aquest gir, on s'obren espais a una alternativa postcapitalista. Apareix així un pensament utòpic i possible que busca concretar un camí polític ciutadà que permeti que l'interès privat i el Bé Comú es retrobin i prevalgui el Bé Comú. Reneix i es desenvolupa així la utopia de crear una societat conduïda per la ciutadania i al servei de la ciutadania.

Porto Alegre va donar vitalitat a aquesta utopia. A Porto Alegre es va obrir la discussió sobre el moviment del pèndol de la història, que fins ara havia oscil·lat entre el mercat total del neoliberalisme i el pla total del socialisme real. En el socialisme real, dialècticament, el pèndol de la història es va bolcar cap a un pol. L'interès privat se supeditava completament al Bé Comú. Això requeria una burocràcia centralitzadora. La utopia de regular l'economia en funció de la ciutadania es va realitzar, però sense la ciutadania, a través de la planificació central. Així, la utopia socialista es va quedar a meitat de camí. La burocràcia vertical va subordinar la ciutadana, impeding de crear una societat que va ser somiada per a la ciutadania. En el seu afany per construir una nova societat, l'avantguarda vertical que lluitava per la presa del poder va supeditar els moviments socials a aquest poder.

El pèndol de la història haurà de detenir-se en el futur en algun punt intermedi entre el mercat total i el pla total. La meta és buscar el punt on sigui possible construir una societat nova dissenyada per la ciutadania i en funció de la ciutadania. En el moviment pendular de la història prevaldrà l'interès privat sobre el Bé Comú o serà al revés. En el punt on prevalgui l'interès privat s'ubica la racionalitat neokeynesiana. En el punt on prevalgui el Bé Comú podem parlar d'una racionalitat postcapitalista. En el postcapitalisme tornaria a prevaler el polític sobre l'econòmic i hi hauria eixos horitzontals que vincularien entre si els moviments socials. Això permetria edificar no només una democràcia formal, sinó una democràcia amb continguts participatius.

Amb la perspectiva creixent d'una alternativa necessària i també possible, està sorgint un nou subjecte organitzat. És un signe dels temps i un signe d'esperança. Fa 3 anys era unimaginable pensar-ho.